

16 Januari 2015 - Over stadsbonden, microfabriekjes, Milletjassen en een Tweestromenland. Een gesprek met Dirk Holemans

Veel mensen voelen zich machteloos. Onterecht, vindt Dirk Holemans. Hij legt uit hoe ze de toekomst kunnen heroveren.

Dirk Holemans

Denktank Oikos, die streeft naar sociaalecologische verandering, bestaat vijf jaar. Dat viert de organisatie met een [feestcongres](#). Naar aanleiding daarvan spraken we met Oikos' coördinator Dirk Holemans. Hij heeft een verleden als, onder meer, ingenieur, onderzoeker, filosoof, universiteitsdocent en Vlaams parlements lid.

U hecht een grote waarde aan 'autonomie'. Wat verstaat u daaronder?

Dirk Holemans: Het verwijst naar de ecologische denkers van het eerste uur, zoals André Gorz. Zij schreven geen boeken over: 'Hoe gaan we die milieuproblemen technisch oplossen?' Nee; wat zij centraal stelden, was de greep van mensen op hun leefomgeving, op hun eigen leven, op hun toekomst. Autonomie betekent dus voor mij dat wij, als mensen samen, onze toekomst kunnen bepalen.

Naast André Gorz was, in de jaren zeventig, ook Ivan Illich een belangrijke denker. Hij omschreef autonomie als 'het vreugdevolle potentieel om dingen samen te realiseren'. Dat is iets dat ik herken vandaag: mensen die initiatieven nemen zoals autodelen of stadslandbouw. Ze ervaren dat als zeer zinvol en leuk.

Of cohousing.

Dirk Holemans: Ja, en repaircafés organiseren en dergelijke. Dus, je hebt veel mensen die terug aan het ontdekken zijn dat dingen samen doen vreugde brengt in hun leven. En die dingen dragen ook bij tot de opbouw van andere systemen. Kijk bijvoorbeeld naar Duitsland. Intussen is de helft van alle hernieuwbare energie-installaties er in handen van burgers of hun coöperatieven. Dat gaat niet langer om enkele kleine initiatieven in de marge.

Hoe ziet het nieuwe maatschappelijke model, dat u voor ogen heeft, er uit?

Dirk Holemans: Niemand heeft een blauwdruk, en da's maar goed ook. Want je kan de toekomst niet voorspellen. Desondanks is er een redelijke duidelijkheid waar we heen moeten.

Vandaag leven we in een 'doorholsamenleving'. Alles moet sneller, alles moet groter. Dat overschrijdt de draagkracht van de mens, maar ook van de planeet. De voorbeelden zijn bekend: meer en meer mensen hebben een burn-out. En kijk naar de productie van auto's. Ten tijde van mijn grootouders had je twee uur nodig om een auto te maken. En vandaag? Eén minuut. Maar al die goederen moeten wel geproduceerd worden, verkocht, er moeten nieuwe bronnen van energie en nieuwe voorraden grondstoffen voor worden gezocht.

We moeten dus naar een samenleving waar we met z'n allen onthaasten, kiezen voor meer kwaliteit van leven, minder werken, minder consumeren. Zodat we tijd krijgen zorg voor mekaar te dragen.

U pleit voor 'ontmarkten' om 'ontgroeien' mogelijk te maken. U pleit voor de 'commons'.

Dirk Holemans: Ja. Je kan het in een historisch perspectief plaatsen. Na de tweede wereldoorlog heeft de overheid een grote rol gespeeld. Met succes: denk aan de uitbouw van de welvaartstaat. In de jaren zeventig hadden we de grootste gelijkheid in onze samenleving ooit!

Daarna is het geloof in de overheid weggetaan en is men hard gaan inzetten op marktwerking. Maar marktwerking zonder overheidssturing heeft geleid tot de financieel-economische crisis die ons sedert 2009 in de greep houdt.

Ik denk dat we vandaag aan het ontdekken zijn dat er, naast overheid en markt, nog een derde manier is van dingen organiseren. Namelijk: burgers die zelf het heft in handen nemen. Om het met een ander woord te zeggen: de commons. Ik heb al het voorbeeld gegeven van energiecoöperatieven. Maar denk ook aan Wikipedia: die heeft de commerciële encyclopedie uit de markt gedreven. We zien hetzelfde op het vlak van softwareontwikkeling. Bijvoorbeeld het open source systeem Linux dat systemen opleverde die beter bleken dan die van IBM.

De commons: op dat vlak is Michel Bauwens een expert.

Dirk Holemans: Hij is de oprichter van de Peer to Peer Foundation. 'Peer' betekent: 'gelijken'. En eigenlijk kan je het woord 'peer to peer' vervangen door 'door burgers'.

Bauwens toonde aan hoe het principe van 'vrijwillig samenwerken,' zoals bij Wikipedia, perfect toepasbaar is op andere economische terreinen. Zoals die van de productie. Door middel van nieuwe technologische ontwikkelingen, ik denk aan 3D-printers, kunnen we in de toekomst in elke stad heel veel microfabriekjes hebben, georganiseerd door burgers. Wij, de burgers, zullen er enkel die zaken maken die we nodig hebben. Dat is trouwens een klassiek voorbeeld van autonomie: dat je de dingen die je nodig hebt, zelf kan maken. En dat dingen die kapot zijn ook opnieuw hersteld raken.

U meldt dat Harald Welzer het heeft over 'een sociale beweging die nog niet weet dat ze bestaat'.

Dirk Holemans: Daarmee verwijst hij naar de transitie-initiatieven die we net hebben genoemd: stadlandbouw, energiecoöperaties, autodelen, cohousing, repaircafé's,..... Hij zegt dat je, wereldwijd, heel veel zo'n initiatieven ziet ontstaan. Ze zijn nog niet met mekaar verbonden in een nieuwe sociale beweging. Maar hij ziet dat de komende jaren wel gebeuren.

Zelf zou ik daar nog dit aan toevoegen: ik voorzie dat in de eenentwintigste eeuw belangrijke zaken steeds meer op niveau van de stad zullen gebeuren. Daarbij zullen we 'stadsbonden' nodig hebben. Het gaat over een nieuwe sociale beweging, complementair aan vakbonden. Een beweging die op het niveau van de stad een maatschappelijk programma van de toekomst ontwikkelt. De steden die daarmee het verst staan, zijn deze waar de lokale overheid die burgerinitiatieven ondersteunt.

De voorbije twintig, dertig jaar werd vanuit de overheid vooral PPS gestimuleerd: Publiek-Private Samenwerking. Dus een samenwerking van overheden met privébedrijven. Ik denk dat we nu PCS moeten stimuleren: Publiek-Civiele Samenwerking. In dat geval ondersteunen overheden - als een soort partnerstaat - de inspanningen van de burgers.

Ik denk dat in België Gent het verst staat op dat vlak. Zo gebeurt hier veel met stadslandbouw. Er is ook een voedselraad opgericht. Andere mooie voorbeelden zijn Kopenhagen en enkele andere Scandinavische steden. Of nog: Toronto, Rotterdam, Freiburg, Milaan,...

Eveneens interessant is Hamburg. Die stad had het stroomnet geprivatiseerd. Maar onder impuls van haar burgers heeft ze het onlangs teruggekocht. Met de achterliggende filosofie: als we qua energievoorziening autonoom willen zijn, moeten we ook eigenaar zijn van die netten.

In de Verenigde Staten is er het voorbeeld van Boston. Daar is op stedelijk niveau beslist dat de laagste lonen er fors hoger moeten.

Dirk Holemans: Dat is een passend voorbeeld. Want de transitie naar een nieuwe samenleving moet ook nieuwe vormen van solidariteit inhouden. Het gaat opnieuw over autonomie, want dat staat ook voor: iedereen toegang geven tot voldoende levenskansen.

De voorbije jaren zijn in steden heel wat initiatieven gegroeid. Sommige hebben intussen een bepaalde grootte bereikt en zijn zich nu aan het verbinden. Een hoopvolle, sterke structurering in Vlaanderen, bijvoorbeeld, is dat de verschillende energiecoöperatieven zich georganiseerd hebben in een koepelfederatie: REScoop. En ondertussen bestaat er ook een Europese overkoepelende energiecoöperatie. Je ziet dus dat die nieuwe organisaties zich aan het structureren zijn. In het kader van 'machtsverwerving' is dat heel belangrijk.

De dominante stroming van het beleid dat de voorbije decennia is ontwikkeld, voert nog altijd de hoofdtoon. Maar al die initiatieven die ik noemde, zijn een tegenstroom aan het ontwikkelen. En die wordt elk jaar sterker.

We gaan ook de komende jaren in een Tweestromenland leven. Daarin is er een Hoofdstroom die denkt dat de voortzetting van het oude beleid het juiste is. De Tegenstroom zal daartegen moeten

vechten. Denk aan hernieuwbare energie: naarmate die groter wordt, zullen oliemaatschappijen zich in het nauw gebracht voelen en weerwerk bieden.

Tot daar mijn vragen. Zijn er anders nog zaken die u wenst mee te geven?

Dirk Holemans: Ja. In verband met Paul Verhaege. Hij heeft in zijn boek 'Identiteit' getoond hoe mensen ziek worden van het concurrentieprincipe op het werk, in de vriendsfeer,... Hij betreft nu ook het ecologische thema bij. Daar ben ik heel benieuwd naar.

Is dat dan in verband met de manier waarop mensen hun identiteit beginnen te zien aan de hand van producten? Zo noemt u het voorbeeld van de [Millet-jassen](#) in de jaren '80. U trekt de lijn door tot vandaag, waarbij mensen pronken met hun iPhone enzo.

Dirk Holemans: Dat is inderdaad waar ik op doel.

Paul Verhaeghe heeft beschreven hoe mensen hun identiteit in onze huidige consumptiesamenleving anders opbouwen. Je kan dat naadloos verbinden met de manier waarop we waarde hechten aan de spullen die we kopen. Destijds waren de Millet vesten daarvan een frappant voorbeeld. Ze waren een teken van een relatief nieuwe, maatschappelijke trend die zich tot vandaag heeft doorgezet. Mensen kopen geen kleren meer, geen telefoons. Nee, ze kopen merken. Die merken worden deel van hun communicatie naar de wereld om hen heen. Dat betekent ook dat we, voor onze identiteitsopbouw, in grote mate afhankelijk zijn geworden van het kopen van die merken. Dat creëert onzekerheid en angst: want hoe weet je dat je de juiste keuzes maakt? Als we naar een duurzame samenleving willen gaan, moeten we ons daarvan bevrijden.

Neem mensen die doen aan autodelen. Dat zijn niet gewoon mensen die, ja, waarschijnlijk wel wat geld uitsparen. Maar ze zeggen daarmee ook: een dikke auto voor de deur waarmee ik status communiceer? Ik heb daar lak aan. Dat is een heel belangrijke stap in een nieuwe identiteitsopbouw. Ze hebben geen nood aan bepaalde statussymbolen. Ik vermoed dat het in die richting is dat Paul Verhaeghe het ecologische in zijn denken integreert. De toekomst zal het uitwijzen.

Tags: [Coöperaties](#) [Filosofie](#) [Interview](#) [Politiek](#)

Auteur: Koen Vandepopuliere

Extra links: [Feestcongres Oikos](#)

Colofon

ARGUS informeert en inspireert voor een duurzame, milieuvriendelijke samenleving.
De nieuwssite www.argusactueel.be brengt nieuws en actualiteit over milieu, natuur en duurzame ontwikkeling.
Maak kennis met alle andere projecten van ARGUS op www.argusmilieu.be.